

Donald Broady, "En ny vetenskap om konstnärliga verk? Några ord i anslutning till intervjun med Pierre Bourdieu", *Res Publica (Brutus Östlings Bokförlag Symposion)*, nr 21 ,1992, pp. 195–197.

Denna korta text är en introduktion till den intervju (även den inkluderad i pdf-filen nedan) som följer på sidorna 198–211, under rubriken "Pierre Bourdieu intervjuad av Pierre-Marc de Biasi".

Donald Broady

En ny vetenskap om konstnärliga verk?

Några ord i anslutning till intervjun med Pierre Bourdieu

PIERRE BOURDIEU gör det inte lätt för sig. Han vill så mycket på en gång. Eftersom han gör bruk av ett omfattande metodbatteri, från statistiska korrespondensanalyser till historiska, etnologiska och lingvistiska metoder, är det inte konstigt att filosoferna kallar honom positivist och de empiristiska sociologerna filosof, att liberalerna betraktar honom som marxist och marxisterna som liberal, att specialisterna på kvantitativa metoder anser att han försummar att verifiera sina resultat och att somliga specialister på s.k. kvalitativa metoder tycker att han är en reduktionist, strukturfunktionalist och inskränkt räknekarl. Eftersom han givit sig till att undersöka ett otal vitt skilda sociala grupper — bönderna och trasproletärerna, skollärarna och eleverna, universitetslärarna och studenterna, storföretagarna, ekonomerna och juristerna, politikerna och fackföreningsledarna, biskoparna, filosoferna, humanisterna och samhällsvetarna, författarna och förläggarna, konstnärerna och galleristerna — inbjuder han till avvärijande reaktioner, inte bara från studieobjekten utan framför allt från mer specialiserade (dvs. snart sagt samtliga) konkurrenter i forskarvärlden. Det är kanske naturligt att den som ägnat decennier åt att bli specialist på, låt säga, Flaubert uppfattar sociologen som klampar in på samma forskningsområde som en glad amatör.

Till sitt försvar brukar Bourdieu hävda, att den långt drivna arbetsdelningen inom dagens humanvetenskap oftast har sociala orsaker. Forskarna konkurrerar på en marknad där det kan löna sig att bilda en egen liten skola och hägna in en egen specialitet, nästan hur smal som helst. Hellre nummer ett i byn därhemma än nummer två i Rom, som talesättet lyder. Men det finns enligt Bourdieu inga vetenskapliga skäl till att stycka

sönder forskningens föremål, så att somliga specialister tar sig an Flauberts texter, andra hans personlighet och åter andra samhället runtomkring. Tvärtom, detta slags socialt betingad — till skillnad från vetenskapligt motiverad — specialisering är ett hinder för utvecklingen av humaniora och samhällsvetenskap. Medan Bourdieus egen disciplin, sociologin, på andra håll och tydligast inom den amerikanska inflytandesfären upplösts i ett otal bindestrecksvarianter (ofta försörjda av specialiserade finansiärer, därav uppsplittringen i bostadssociologi, skolans sociologi, åldringssociologi etc.), har han i Frankrike bidragit till att återuppliva durkheimianernas storslagna — imperialistiska, menar kritikerna — dröm om sociologin som ett synnerligen omfattande företag, inkluderande i stort sett allt vad vi i dag benämner samhällsvetenskap och därtill åtskilligt som brukar klassificeras som humaniora.

Intervjun härintill illustrerar problemet. Läsaren bör veta att Bourdieus samtalspartner, Flaubertkännaren Pierre-Marc de Biasi, tillhör ledarna för en ny skola inom fransk litteraturvetenskap, "den genetiska kritiken", som förespråkar en minutiös granskning av författarens väg från de första utkasterna, över olika koncept och manuskriptversioner fram till det publicerade verket — sådan denna väg, väl att märka, avtecknas i det författaren skrivit ned. Texterna i centrum, det är inte fråga om ett återtag till Sainte-Beuve och den biografiska metoden.

Intervjun illustrerar de svårigheter och möjligheter som är förbundna med Bourdieus projekt. Hans senaste bok *Les Règles de l'art* är den hittills mest genomförda demonstrationen av hans metod för att övervinna den arbetsdelning som han finner så fördärlig, och som inom forskarvärlden tar sig uttryck i dikotomier mellan historisk och strukturell analys, mellan fenomenologiskt eller psykologiskt inifrånperspektiv eller sociologiskt utifrånperspektiv, mellan internalistisk och externalistisk förståelse av litterära och konstnärliga verk, etc. Den sist nämnda dikotomin ställer mot varandra litteraturvetare som håller sig inom texternas värld och litteratursociologer som söker förklaringar i författarens biografi eller klassbakgrund eller läsekretsens sociala och ekonomiska belägenhet. Bourdieu menar att tillvägagångssätten är otillräckliga var för sig. Han räknar självfallet in de Biasi bland internalisterna (och attackerar honom i sin bok, s. 276 f), och meningsutbytet dem emellan visar att diskussionen om Bourdieus brobyggjarprojekt nått och jämnt börjat. Materialrikedomen till trots är hans senaste bok närmast ett forskningsprogram, ett förslag till en ny "vetenskap om konstnärliga verk". Själv förutspår Bourdieu att man kommer att nå långt längs den anvisade vägen, dvs. när man på systematiskt vis relaterar litterära och konstnärliga verk och deras upphovsmän till de

litterära och konstnärliga fältens struktur och historia — ja, till och med ifråga om utforskandet av stilen och tonen och texternas allra mest "interna" språkliga och konstnärliga kvaliteter kommer man att nå mycket längre än vad internalisterna lyckas med. Pierre-Marc de Biasi tvivlar. Det finns ingen domstol som kan avgöra vem som har rätt, men fler empiriska undersökningar, varför inte även på svensk botten, skulle ge något slags besked om vad Bourdieus redskap duger till och vari begränsningarna består.

Pierre Bourdieu intervjuas av Pierre-Marc de Biasi

PIERRE BOURDIEU, som föddes i Béarn den 14 augusti 1930, var en duktig elev. Från början var hans bana den unge, studiebegåvade landsortsbarns: efter gymnasiet i Pau flyttade han upp till Paris, gick de förberedande kurserna på Louis-le-Grand och kom år 1951 in på Ecole Normale supérieure. Han gick ut som agrégé i filosofi, undervisade ett slag i staden Moulins för att sedan bli assistent vid fakulteten i Alger mellan 1958 och 1960. Detta blev en brytningstid som förändrade hans levnadsöde. Hans lysande universitetskarriär fortsatte (assistent i Paris, därefter docent i Lille och från och med 1964 *directeur d'études* vid EHEP¹⁾) men de vetenskapliga insatserna var inte längre desamma: han blev etnolog, därefter sociolog. På tre år (1964-1966) publicerade han sju arbeten (*Travail et travailleurs en Algérie*, *Le Déracinement*, *Les Héritiers*, *L'Amour de l'art* etc.) som omedelbart säkrade honom en förstarangsposition inom sitt ämne. Sedan dess har denna hans ständigt omstridda ledarposition bara bekräftats. Pierre Bourdieu, som sedan 1975 är redaktör för tidskriften *Actes de la recherche en sciences sociales* och sedan 1982 är professor vid Collège de France, är samhällsvetenskapernas svarta får. Han är både allvarlig (*Le Sens pratique*) och opassande (*Leçon sur la leçon*), hans normöverträdelser blir allt fler ju mer han konsekreras. I *La Distinction*, *Homo academicus* och *La Noblesse d'Etat* ifrågasatte han vår smak, våra universitet och våra eliter. Nu, i sin senaste bok *Les Règles de l'art*, ger han sig på den för att tala med Flaubert "sakrosankta litteraturen". För detta kritiserar han skarpt från alla håll. Men Pierre Bourdieu är expert på att provocera och förföra intellektuella, det är en del av hans metod. Alltså tog han mycket vänligt emot mig i sitt luxuösa tjänsterum på Collège de France för att svara på de närgångna frågor jag hoppades kunna ställa till honom. Jag ville höra honom tala om sin bok men framförallt om sitt arbetssätt och om sig själv. Jag ville också försiktigt diskutera några delar av hans analys i *Les Règles de l'art* som chockerat mig. Jag började med att be honom kasta en forskande blick på de senaste trettio åren av sitt intellektuella liv. Ungefär så här föll hans ord:

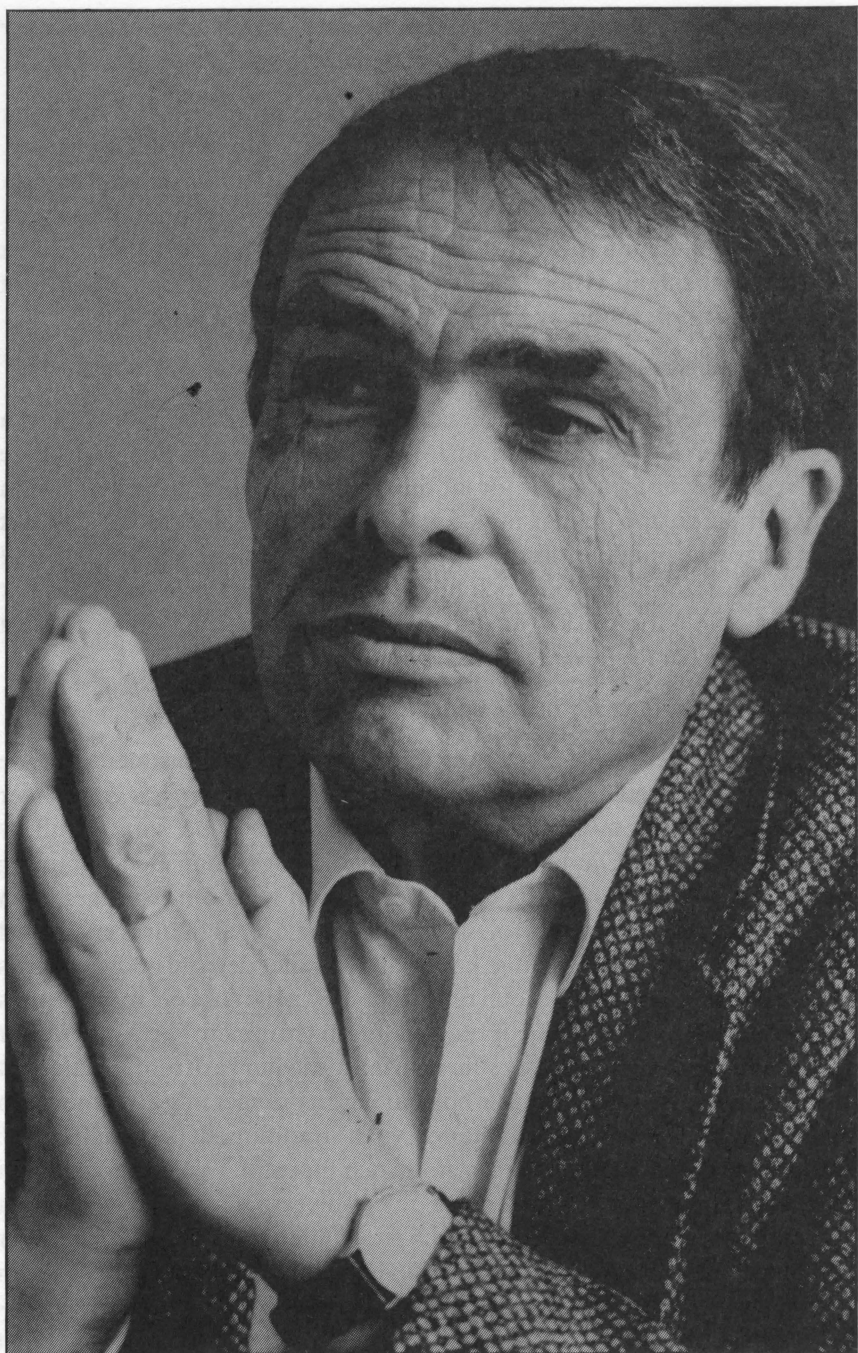
Det som jag uppfattar som mest slående är att de saker jag gjort under dessa trettio år och som så här i efterhand tycks fördela sig på olika faser, i själva verket alltid varit djupt sammanhängande. Till exempel var under den tid då jag publicerade verk om studenterna — *Les Héritiers* (1964), *La Reproduction* (1970) etc. — mitt huvudsakliga arbete inriktat på antropologi, på konfrontationen med Lévi-Strauss och på ifrågasättandet av strukturalismen. Min forskning kring det kabylska huset ("La maison kabyle ou le monde renversé", i *Esquisse d'une théorie de la pratique* 1972) var ett slags strukturalistisk övning som redan innehöll en viss kritik av strukturalismen. Men från *L'Amour de l'art* (1966) till *La Distinction* (1970), och än i dag för den delen, har min måltavla alltid varit *intellektualismen*. Jag anser att Panofsky och Lévi-Strauss, vilkas verk är helt ofantliga, begick misstaget att uppfatta sina analysobjekt som texter det gällde att dechiffrera utifrån ett läsarperspektiv. De analyserade ritualer som om de vore texter. Men en ritual, det är framför allt ett slags gymnastik. Detta kände jag faktiskt på mig nästan från början. Aron sade till mig: "Ni är som Sartre, ni förfogade över ett system alldeles för tidigt." En mycket stor del av mitt projekt fixerades faktiskt mycket snabbt även om jag av blygsamhet — jag tror det är rätta ordet — endast undan för undan, och efter en ganska lång mognadsprocess, lät de olika delarna i denna konstruktion bli allmänt kända. Till exempel var habitus-begreppet i den mycket precisa mening jag givit det för min del utformat sedan mycket lång tid. På samma sätt skulle jag kunna spåra de flesta av de nyckelbegrepp som sedan dess styr min forskning ganska långt tillbaka. Inte sällan härstammar de från den tid då jag studerade filosofi, kring 1951-1955, då jag ofta tillämpade Cassirer. Hans enträgna hävdande av nödvändigheten att betrakta myten ur ett "myteopoetiskt" perspektiv var mig till stor hjälp i mina försök att lämna Lévi-Strauss' objektivistiska vision: i stället för att ta myten för något objektivt givet som det räcker att dechiffrera, istället för att omedelbart acceptera idén om en död mytbokstav, kände jag mycket snart att det var nödvändigt att placera sig mitt i den generativa process som är den mytiska skapelsens princip eller, mer exakt, mitt i den rituella praktiken.

Menar ni att ert intresse för sociologi skulle ha visat sig redan under den tid då ni studerade filosofi?

Nej, inte alls! Detta filosofiska perspektiv, som konstituerades vid denna tid, har sedan dess bara förstärkts och nyanserats genom själva det arbete som det styr. Men när jag var vid Ecole Normale delade jag den vanligaste attityden bland de intellektuella och då särskilt bland filosoferna: det mest utstuderade förakt för sociologin och allt som liknade den!

Men när kom vändpunkten för er? När kom de insikter som ledde er till sociologin?

Det var chocken i Algeriet... Jag befann mig i Alger, som assistent i filosofi vid fakulteten där mellan 1958 och 1960, och jag arbetade ute på fältet under kriget. När man arbetar i en krigssituation, finner man att man måste angripa metodproblemen med en exceptionell skärpa, med en extrem teoretisk vaksamhet. Man tvingas att grundligt och mycket snabbt tänka igenom vad det innebär att konstruera en frågeställning, alla implikationer en fråga kan ha etc. Jag började undersöka det algeriska samhället eftersom jag hade en känsla av att de franska intellektuella, vilkas etiska ställningstaganden (till tortyren etc.) jag helt instämde i, hade en ganska naiv syn på detta samhälle. Denna känsla bekräftades för övrigt mycket snart av fakta: den algeriska verkligheten var radikalt skild från den bild som de parisiska intellektuella gjorde sig av den. Jag ville lämna mitt eget vittnesmål och visa på denna skillnad, och det var när jag försökte göra det som jag tvingades ifrågasätta mig själv. Jag fann att jag var tvungen att ge mig in i ett återerineringsarbete, som fick allt som tryckts ner av det jag lärt mig i skolan att åter stiga upp inom mig: det jag upplevt som barn, min dialekt, mitt sociala ursprung... Jag insåg att kabyllerna, som jag närmade mig med all den respekt en etnolog bör visa dem han undersöker, faktiskt var mycket lika de människor som befolkade min barndom. Och så kunde jag vända denna blick (som var så olik den som Ecole Normale hade fostrat mig till) mot mitt eget förflutna. Utgångspunkten för mitt arbete som sociolog ligger i detta det bortträngdas återkomst, något som är oskiljbart från ett politiskt engagemang. När detta är sagt vill jag också säga att jag aldrig tillhört något politiskt parti, vilket utan tvivel gjorde min position på det intellektuella fältet en smula säregen vid den tiden, liksom i dag. För övrigt var jag inte ensam om detta. Det fanns en liten grupp människor vid Ecole Normale som motsatte sig kommunistpartiet från vänster. Alla dessa har det gemensamt att de klarade sig undan såväl den stalinistiska yran som de opportunistiska svängningarna. Det som hände i slutet av femtiotalet upprepades i en annan form men minst lika våldsamt 1968. Då fanns det förstås en mer betagande dimension, en ytterst sympatisk kritik av samhällsapparaterna, men många maoister och trotskister genomförde vid denna tid politiska omvändelser (från vänster till höger) som var alldeles lika dem som femtiotalets stalinister utfört. Det är samma människor som en gång fördömde mig från en position till "vänster" om mig, som i dag fördömer mig från höger.

Pierre Bourdieu

FOTO: ANNE SELDERS

Om jag skulle be er att ur er tidigare produktion välja den bok som ni bäst känner igen er i, vilken skulle ni välja?

Utän tvekan *Le Sens pratique* eftersom den är en summering av alla mina antropologiska arbeten, av mina försök att bryta med intellektualismen, och för att det är där som jag har formulerat de väsentliga delarna av min teori om habitus, och eftersom frågan om egenarten hos praktikens logik behandlas där: denna fråga är för mig fundamental när det gäller kritiken av strukturalismens vision, en kritik som också gäller den vanligaste analysen av upplevelsen av kulturella verk, i synnerhet texter.

Var finner man litteraturen på er intellektuella färdväg?

För mig är litteraturen inte alls en hobby. Jag avskyr folk som berättar om sig själva. Men jag vill ändå tala om för er att när jag gick på Ecole Normale förberedde jag mig på allvar för att bli kompositör eller dirigent... Sedan tvingades jag ge upp och jag tänkte att jag skulle bli konstkritiker. Till slut förvandlade jag mig till filosof... innan jag blev sociolog. Redan 1963 höll jag ett seminarium om konst och litteraturhistoria på Ecole Normale, där jag drog upp linjerna för de första undersökningarna, vilkas resultat presenteras i *Les Règles de l'art*.

Händer det att ni läser för nöjes skull?

Ja, naturligtvis. Förutom min "professionella" läsning om statens födelse och kring historien om arbetsdelningen mellan könen har jag under sommaren läst allt möjligt: Vargas Llosas (*La casa verde*, som är full av reminiscenser från Flaubert), Borges, David Lodge, Juan Benet som jag tycker mycket om, Echenoz... Ofta läser jag och läser om Faulkner, men detta är också på sitt sätt en professionell läsning. Det är faktiskt en mycket svår fråga som ni ställer till mig: kulturellt sett råder det inte nödvändigtvis en motsättning mellan nöjet och reflexionen, lika lite som det måste finnas några vattentäta skott mellan de olika kulturella rummen. I hela mitt liv har jag överskridit gränser, gränser som i nio fall av tio har varit rent sociala. Det är också vad jag gör i min senaste bok där jag anstränger mig att samla ihop insikter från tre kunskapsdomäner vilka traditionellt sett hålls isär: litteraturhistorien, bildkonstens historia och filosofin. I själva verket har vi så till den grad vant oss vid att dessa olika universa måste tänkas på olika sätt, att vi inte ser att man inom vart och ett av fälten ställer sig samma frågor i samma termer. Strukturen hos de huvudsakliga motsättningarna inom domänerna vetenskapshistoria, rättshistoria, filosofihistoria, litteraturhistoria och bildkonstens historia är *densamma*. Man observerar självfallet

särdrag, men det finns också strikta homologier som är ännu mer slående än skillnaderna. En av de saker som mitt arbete med bildkonsten lärt mig förstå är till exempel den "vinkel" som en kännare använder då han ersätter *angeneamt* med *intressant*. Jag förstår den kännare som undan för undan lär sig uppfatta *allt* som intressant, till och med de kyligaste verk. Men risken är förstås, som alltid, att man hamnar i en akademisk perversion, det vill säga att man ser allt ur ett tolkande perspektiv. Sanningen att säga försvarar jag mig ganska bra mot ett sådant perspektiv: jag har förmågan att försjunka i naiv läsning. Till exempel var det av en ren slump jag stötte på de Mallarmétexter som jag kommenterar. Först tyckte jag det var hisnande. Jag aktade mig noga för mitt första intryck och tänkte: se där har vi Bourdieu som projicerar Bourdieu på Mallarmé och förundrar sig över vad han hittar. Men så läste jag om igen, jag utvidgade min läsning till andra av Mallarmés texter och jag fann tillräckligt många indicier för att bli säker på att jag inte höll på att övertolka, utan att texten verkligen sade det som jag från början hade utläst ur den. På samma sätt var det med Faulkner: det är texter som jag läst för länge sedan utan någon avsikt alls. På något förvirrat sätt måste jag ha uppfattat dessa texters djupgående logik, utan att lägga märke till det. Jag kom att minnas dem medan jag arbetade och jag läste dem för att underkasta dem en mer ingående analys. Samma sak med Virginia Woolf...

Sedan trettio år tillbaka publicerar ni i snitt lite mer än två böcker vart tredje år (och då räknar jag inte artiklar!). Tycker ni att det är normalt?

Jo, det är kanske lite mycket... Men jag lider inte alls av någon publikationsfetischism. Jag tycker skrivandet är viktigt, men ofta har jag skrivit för att få reda på vad jag tänkt. Jag beklagar inte att det varit så. Jag är övertygad om att man lär sig mycket om det man håller på med genom att helt enkelt producera det, att dra fram det i ljuset och genom de reaktioner man på så sätt framkallar. Ur min litteratursociologi har jag fått fram principen att man alltid måste lyssna mycket uppmärksamt på sina motståndare; inte för att de *a priori* skulle vara mer intelligenta, utan för att de har ett sådant intresse av att se det jag inte ser att de har stor chans att få syn på sådant som jag definitionsmässigt har störst chans att inte se. Så att jag ofta har publicerat lite tidigare än vad försiktigheten kanske skulle bjuda, har fungerat som ett verkligt upptäcksverktyg för mig. Och det tycks mig som om det som ligger bakom mig till stor del endast är mitt ungdomsverk... Flera av mina verk har skrivits för att sammanfatta en del av min forskning (jag tänker på *L'Amour de l'art* eller på *Métier du sociologue*) eller så har de varit ett utkast till kommande mer fullbordade och mera genomförda verk, som

L'Esquisse d'une théorie de la pratique. Jag skulle aldrig ha skrivit *Le sens pratique* om inte *L'Esquisse* hade legat bakom mig när jag började skriva på den.

Er senaste bok kan nog ge intryck av att vara en sådan provisorisk skrift. Den är en byggarbetsplats med hela dess charm — ett överflöd av verktyg och material etc. — men också med alla dess förvirrande aspekter... Det är tydligt att det handlar om ett val. Hur skriver ni? Vad innebär "att skriva" för en sociolog?

Det varierar från fall till fall och objekt till objekt. I *Les Règles de l'art* finner ni till exempel utan besvär ett tiotal olika sätt att skriva som svarar mot lika många objekt. När jag arbetade med *La Distinction* var jag tvungen att handskas med så stora statistiska register, att det inte fanns tabeller omfattande nog att skriva in dem i. Detta går inte att jämföra med Flauberts samlade utkast, men det var inte lättare att handskas med dem och, olyckligtvis för mig, har de inget av elegansen hos författarens manuskript. I de chica intellektuella miljöerna är detta förskräckligt: den mest föraktade av Durkheims böcker är hans arbete om självmordet, eftersom det är fullt av statistiska tabeller. När man arbetar med den här sortens material blir skrivandet ett särskilt snårigt problem. Kraven på teknisk och epistemologisk stringens som hör samman med den vetenskapliga diskursen tvingar fram en extrem uppmärksamhet vad gäller språket. Jag säger till exempel aldrig "arbetarsönerna gör si eller så" utan använder mig av modifierade uttryck av typen "arbetarsönerna *har en tendens att* göra si eller så", för övrigt en försiktighet som ingen lägger märke till och som inte alls hindrar att man anklagar mig för determinism.

Jo, jag har lagt märke till det... Jag är inte obetingat positiv till ert system, men jag har läst era verk och lagt märke till att man ofta kritiserar era åsikter på ett sätt som inte alltid är helt legitimt, vetenskapligt sett. Man beskyller er för att vara reduktionist trots att en stor del av ert arbete faktiskt går ut på att fjärma er från den sociologiska reduktionsmen och mångfaldiga de metodologiska försiktighetsåtgärderna... Men låt oss återvända till sociologens skrivsätt.

Det är inte av en slump som jag framhäver Flauberts uttryck "att skriva väl om det mediokra". Sociologen sysslar hela tiden med den vardagliga existensens mest triviala realiteter, som utesluts från varje form av legitim diskurs eftersom de är så vulgära. Dessutom måste han ofta *frammana* de sociala verkligheter han försöker förklara: dessa verkligheter är ofta okända för hans läsare (slumområden, fabriker, HLM², eller något så enkelt som postsortering eller franskundervisning på ett *collège*³ i förorten) eller, om läsaren känner till dem, passerar de ofta oförmärkta förbi honom

på grund av att han saknar de kategorier som krävs för att uppfatta dem, till exempel de små detaljerna i den interpersonella kommunikationen. Just nu leder jag en undersökning av något som man skulle kunna kalla det *sociala lidandet*. Jag samtalar med sinsemellan mycket olika människor — lägre tjänstemän, andra generationens franskfödda araber, yrkesgrupper drabbade av arbetslöshet etc. — och jag försöker genom en ganska komplicerad form av utfrågning få igång ett slags sokratisk maieutik, eller socioanalys om man så vill, som syftar till att få folk att säga saker som de själva inte har fullständig kunskap om. Hur detta skall publiceras är ett mycket svårt problem, då jag vill återge de talade diskurserna ordagrant eftersom de har en symbolisk kraft som ingen analys någonsin skulle kunna uppnå (folk formulerar sig utomordentligt kraftfullt). Men å andra sidan är det inte möjligt att lämna ut dessa texter obearbetade, för man kan inte förutsätta att alla läsare förmår ta emot dem utan klassfördomar, utan socialt fördömande etc. Följaktligen måste dessa dokument föregås av introducerande texter vilka, genom att förse läsaren med nödvändig information om personen, kontexten etc., förbereder honom för att liksom en sociolog inta en förstående attityd. Ty det är endast till priset av ett fruktansvärt ansträngande arbete med skrivandet som man kan undgå att "nåla fast" den undersökte, undgå att behandla honom som ett "kliniskt fall", utan att därför förfalla till enfaldig populistisk tjänstvillighet etc.

Precis som jag brukar arbetade jag med detta problem medan jag skrev *Les Règles de l'art* och funderade över Flaubert. Och genom att pendla mellan dessa båda skriftuniversa blev jag övertygad om att Flaubert lyckats lösa de flesta av de skriftproblem som de mest klarsynta samhällsvetenskapliga forskare knappt ens har börjat formulera. Och att han verkligen löste dem genom sitt arbete med stilen. Jag tror att det är för att jag själv ställde mig inför problem som är mycket lika dem som Flaubert stod inför som jag kunde finna *principen* för Flauberts stil och för alla de särdrag (till exempel användandet av fri indirekt anföring eller av "som om") som andra redan lagt märke till men inte sammanfört: nämligen försöket att metodiskt kontrollera den narrativa *synvinkeln*, dvs. relationen eller avståndet mellan berättaren och hans objekt. Detta är problem som vi har även inom sociologin.

Ja... Men skulle ni kunna precisera med vad nytt er bok bidrar till kunskapen om Flauberts verk? På vilket sätt bär den med sig en ny kunskap om Flauberts sätt att skriva och om innebörden i hans arbete eller, mer generellt, om litteratursociologin?

Jag kommer att svara indirekt eftersom det inte tillkommer mig att

legitimera mig själv. Jag har just fått en artikel från Schweiz som tydligt visar vad man kan få ut av en bok som *Les Règles de l'art*. Författaren räknar upp de olika disciplinerna inom vilka man studerar litteratur och skriver: "Teorin om fälten ger dessa discipliner en arbetsinriktning, ett forskningsprogram eller ett hopp om att en dag kunna integreras i det som man skulle kunna kalla en generell teori om den litterära produktionen, utan att dess anspråk bör tolkas som totalitära" (något som jag själv naturligtvis skulle ha påpekat!). Se där, det är vad jag ville göra med denna bok: min avsikt är inte alls att ersätta alla andra sätt att studera litteratur med sociologi, utan endast att ge dem en möjlighet att samla sig...

Jag vill gärna tro att era avsikter i grund och botten varit fredliga och federativa, men ni ägnar trots allt en stor del av er tid i Les Règles de l'art åt att skjuta med tungt artilleri på allt som rör sig inom litteraturkritikens domäner.

Nej, nej. Jag säger bara att alla dessa olika kritiska diskurser lägger fram olika partiella synsätt som måste integreras. Och jag tror att det analyssätt jag föreslår faktiskt möjliggör en integrering av de flesta olika sätt att närma sig litteraturen som används i dag, i synnerhet som det bryter upp den förlamande motsättningen mellan den interna formella analysen och den externa, så kallat sociologiska, analysen av kontexten. De ryska formalisterna till exempel, som nog är de som kommit längst i detta avseende, lyckades inte med att klart särskilja och kombinera analysen av förhållandena mellan texter och analysen av förhållandena mellan textproducenter. Man måste ut från den sortens återvändsgränd. Jag har alltså en *integrationistisk* vision, absolut inte en sekteristisk; men det är klart att man alltid kan säga att min federativistiska utgångspunkt i själva verket är annektionistisk!

Det är ganska troligt... Men även om man accepterar fältproblematiken sådan som ni formulerar den, måste ni gå med på att det finns en specifik dimension hos studiet av litterära verk som man varken kan ge sig in i eller bearbeta med uteslutande sociologiska verktyg. Vi lär av till exempel Flauberts manuskript att inga fenomen inom skrivkonsten kan tolkas på ett ensidigt sätt. Minsta förändring i utkastet berör oftast två eller tre, ibland fler variabler: stilistisk bearbetning, symbolisk utformning, socio-historiska allusioner, spel med intertextuella referenser, ordlekar och pastischer eller till och med spår av det omedvetna i form av till exempel en lapsus etc. Det som är slående i denna utkastens logik är mängden av variabler och överbestämningen av transformationsfenomenen, men utan att man kan utse en av dessa variabler till den allenarådande, inte i högre grad den sociala dimensionen än någon annan dimension.

Alltid är det samma sak! Jag blir ständigt förvånad över att man vägrar erkänna denna sanning: *Allt är socialt!* Stilen, formen, lika väl som författarrättigheterna, förhållandet till förläggare eller andra författare etc. När ni ger skriften en undantagsställning, ett slags överjordiskhet i förhållande till den sociala världen, är det *ni* som är reduktionistisk. För mig är en sådan attityd oförsvarlig. Vad skulle den innebära? Jo, att det i människors medvetande, i Genettes liksom i ert, fanns ett formellt brott som skiljer exempelvis stilen, formen och de sociala tingen åt. I fallet Heidegger har jag till exempel visat att de "renaste" filosofiska undersökningarna kunde förstås som kompromisslösningar som (liksom alla eufemismer) gjorde det möjligt att leka med det filosofiska fältets egna censurer. De som kritiserar sociologin kommer ofta överens med de sociologer som accepterar en stympad, sociologistisk definition av sin disciplin. Att säga att allt är socialt, det är helt enkelt att säga att det inte finns någon transcendens och att skrivkonsten med alla sina egenheter förblir ett socialt fenomen som inte kan förklaras annat än genom det sociala.

När jag var yngre var allt politik... Historien har lärt oss att misstro diskurser som saknar baksida, som man inte kan komma ur och som omedelbart söker skydd mot varje ifrågasättande. Men eftersom vi nu hotas av transcendensdyrkan kanske det är bäst att göra ett undantag för sociologin. Alltså, om allt är socialt — och jag kan inte annat än att ge er rätt i det — går ni hur som helst med på att litteraturen skapar ett fält med i högsta grad autonoma egenheter; det är för övrigt innebörden i en av delarna i er bok. Varför inte därav sluta sig till att de olika specifika sätten att se på litteraturen är legitima?

Men jag diskvalificerar dem ju inte alls! Jag tror till och med att det litterära fältet låter oss se mycket komplexa verkligheter där alla slags variabler kombineras, just som ni säger. När detta väl är sagt vill jag, för att i min tur ge er rätt, säga att då man arbetar i den skala som jag gör — en allomfattande skala som är nödvändig, det är jag övertygad om — kan man naturligtvis inte gå till botten med allt det jag sätter upp på programmet. Jag tror till exempel verkligen att manuskriptstudier, alla slags undersökningar av textredigering, av en texts olika successiva stadier etc. kan tillföra oss mycket, men då naturligtvis endast i den mån en sådan undersökning inte förlorar det väsentliga ur sikte, det vill säga mängden av sociala villkor för skriftens möjlighet vilken inte alls kan reduceras till det som visar sig i förtexten. Men det är sant att man kan läsa det sociala *även där*, i utkastet.

"Även där" är för lite sagt. Jag skulle vilja att ni preciserade var någonstans ni bättre än i utkastet kan finna medlen för att på ett säkert sätt bevisa de ganska

precisa påståenden ni gör om utarbetandet av texten, om den roll som den eller den källan kan ha spelat och om den eller den formella eller kontextuella bestämmningen. Mellan det verkliga och texten förblir relationen i bästa fall blott grundad på en gissning. Det är inte ens en hypotes om en relation. Varför då förringa den enorma informationskälla som lämningarna från författandet av ett verk utgör? Den är ett rum där ni direkt kan observera hur en författare hittar på, förnyar, gör sina val och där ni ser de mest hemliga försvars- och attackstrategier ta form inför era ögon. För en studie av de sociala villkoren för textens möjlighet tycks den mig vara en guldgruva!

Jag ifrågasätter inte alls intresset av ett sådant angreppssätt. Med "även där" ville jag säga att det ni är ute efter kan uttryckas på många språk. En hel del praktik som etnolog och sociolog har lärt mig att den sociala verkligheten och dess strukturer lyckligtvis visar sig för oss på många sätt: i diskurser, i texter men också i praktiker och i institutioner etc. Det finns ett slags masochism hos de kritiker som gör texten till en fetisch: de föredrar att hämta saker endast ur skriften, dvs. på en plats där det ofta är särskilt svårt att läsa dem, när man mycket väl kan finna samma information i klartext på andra ställen, till exempel inom praktikernas domän. Men det är inte allt: även för att förstå stilen måste man hålla det sociala rummets struktur i minnet. Jag är i själva verket övertygad om att era analyser av olika utkast, alla dessa studier av för-texter, skulle kunna bli ett utmärkt verktyg för att få grepp om skrivandets sociala strategier, vilka utformar sig under de tvingande kraven från fältets sociala struktur. Om jag hade tid tror jag att jag skulle kunna visa detta, jag har tänkt mycket på det när jag läst era verk. Men för tillfället tycker jag det verkar som om studiet av för-texterna alltför ofta glider över i formalism och glömmer att ta hänsyn till det väsentliga, det vill säga till fältets struktur.

Apropå strukturen hos det litterära fältet mellan år 1850 och 1900, fick jag intrycket att er beskrivning av detta fält till stor del är hämtad från akademiska undersökningar som historiskt sett är en smula förskjutna (utförda kring 1910-1925). Vidare tycks ni tro, att det som i grund och botten bara är ett mycket tidsbundet sätt hos "litteraturhistorien" från denna tid att föreställa sig den föregående generationens rörelser, skolor och motsättningar alltjämt är giltig kunskap. Är ni helt säkra på att de problem som Flaubert och Baudelaire stod inför just då de skrev formulerades i dessa termer?

För att göra denna fältbeskrivning har jag, som ni förstår, läst, jag har verkligen läst mycket! Jag tror att det jag gjort skulle kunna utvecklas ytterligare. Men bortsett från detta har jag läst allt som kritikerna skrivit och

jag tycker inte att de går särskilt långt i sina beskrivningar av de sociala villkor Flaubert verkade under, det försäkrar jag er, inte ens de som skyltar med sociologiska anspråk. Jag har ansträngt mig för att noga se efter vad som hände på den litterära scenen i Paris under denna tid. Naturligtvis gör jag inte anspråk på att ha sagt sista ordet. Det finns mycket kvar att göra, det är ett *program*. Ni har inte fel när ni säger att namnen på de rörelser och skolor som jag refererar till delvis är otidsenliga och att förhållandena mellan dessa tendenser är en smula förenklade: de är interna beteckningar och det skulle säkert vara bra att fördjupa... Men, som självkritik, vet jag att det nu är nödvändigt att börja arbeta på allvar och lägga fram en metodisk och systematisk konstruktion och det är så jag skulle karakterisera nyttan med min bok: den är en utmaning att börja arbeta och ett forskningsprogram. Ni förstår, under arbetet med denna bok har jag ofta blivit besviken över att inte finna några arbeten att ta stöd emot (förutom de som utförts av mina egna elever, främst Christophe Charle och René Ponton). Litteraturstudierna utgör en domän där man accepterar ett metodologiskt armod som aldrig skulle accepteras någon annanstans inom humanvetenskaperna. På några få undantag när, som dessutom är illa sedda eller nedvärderas, skyddas de litterära studierna av en sakral tradition som auktoriserar ett slags metodologiskt "vadsomhelst-ism" (*n'importequisme*): biografismen, psykologismen etc. Jag fördömer inte. Jag är utan tvivel den förste att förstå orsakerna, som är djupt sociala, till detta sakernas tillstånd; jag konstaterar. Och tala inte om filosofi- eller rättshistorien, där är det ännu värre! Dessa discipliner har bevarat ett absolut monopol på sin egen historia och håller sig radikalt avskilda från samhällsvetenskaperna. Inom litteraturens domän är skyddet starkt men det finns några sprickor, bland andra de som jag gett mig in i.

Hur tänker ni er framtiden för denna litteratursociologiska forskning?

Jo, jag ser denna bok som en uppmaning till att på ett icke eklektiskt vis integrera de olika sätt att forska i litteratur som i dag, av sociala skäl som man måste erkänna och övervinna, är åtskilda. Alla lever på att försvara sitt lilla monopol på ett så litet område som möjligt, det är en lag som är välkänd för vetenskaps sociologer: det är bättre att vara främst inom sin lilla kunskapsprovins än att hamna på andra plats i ett större rike. Men denna logik, som kan fungera som framstegsmotor genom att den specialiserar undersökningarna, resulterar också i att de blir atomära, i att det skapas en oändlig massa mikro-specialiteter. Idag borde tiden vara mogen för att börja arbeta på ett samordnat sätt, att överge kapell-andan (*l'esprit de chapelle*) för att gripa sig an en sann teori om den litterära produktionen.

Varför skulle inte vi kunna ha en enhetsvetenskap som på en och samma gång ägnade sig åt formfrågor, genrer, textanalys, för-texter, stil och de sociala villkoren för den litterära produktionen? Först skulle man förstås vara tvungen att lösa det för de humanistiska fakulteterna helt centrala problemet med utbildningen; de förgås, eftersom de inte som de naturvetenskapliga fakulteterna har förmått skapa en gemensam grundkurs, där de framtida forskarna skulle börja med att skaffa sig kunskaper om metoder...

Hur påverkar det er att ni blivit en konsekrerad sociolog? Är det inte en lite motsägelsefull situation med tanke på er inställning till förnyelse och intellektuell olydnad? Var befinner ni er i detta avseende tio år efter ert inträde vid Collège de France?

Mitt inträde vid Collège de France var ett verkligt problem för mig. Jag tvekade faktiskt så mycket att jag, innan jag blev vald, hade svårt att förklara denna tvekan för de vänner som stödde mig och som till slut kunde komma att tro att jag förebrådde dem för att de var vad de var. Mitt arbete under samma period vittnar för övrigt om detta: vid tiden för mitt inträde vid Collège de France, 1981-1982, ägnade jag mig åt ett intensivt tankearbete över frågan om konsekrerung (jag skrev till exempel en text kallad "Les rites d'institution") och min installationsföreläsning handlade om själva begreppet konsekrerung. Tio år efteråt skulle jag säga att den status det innebär att vara professor vid Collège de France inte har förändrat mitt arbete särskilt mycket, utom kanske att den gett mig möjlighet att gå lite längre i mitt ifrågasättande av de institutioner som skyddar mig, och av mig själv. Jag minns en dag när jag var på Princeton för att hålla en föreläsning om Flaubert och Manet — jag analyserade receptionen av Manets tavla *Le Torero mort* — hur jag funderade på denne konstnärs öde, hur han snuddade vid galenskapen på grund av sin vilja att föra sitt projekt ända till slutet, på grund av hans brott med akademien och akademismen och på allt som följde på detta, perspektivet etc. Det är tydligt att man inte utmanar den sociala världens grundläggande trosföreställningar ostraffat: man utsätter sig för att beskyllas för inkompetens, absurditet, dvs. galenskap. Och som Zola berättar i *L'Oeuvre* upplevde Manet säkerligen sin "bannlysning" på ett djupt dramatiskt sätt. Den dagen på Princeton sade jag föga blygsamt till mig själv att jag befann mig i en lite liknande situation. Jag trotsar ett visst slags positivism, såväl på statistikens område som inom många andra domäner, och jag gör det helt medvetet utifrån ett väldefinierat epistemologiskt val. Men på grund av en viss aristokratism (det är inte bara filosoferna som har rätt att vara eleganta) låter jag ofta bli att säga det lilla

som skulle räcka för att folk skulle se en klar avsikt just på den plats där de vill tillskriva mig ett fel. Ty även om jag är fast besluten att gå så långt som möjligt med mina utmaningar är det ibland mycket svårt att hålla stånd mot bristen på förståelse utan att tappa modet. Konsekreringen har inga andra fördelar för mig än att den hjälper mig att framhärda i mina överträdelser.

Översättning: Mats Rosengren

Noter

1. *Ecole pratique des hautes études*, dvs. nuvarande *Ecole des hautes études en sciences sociales* (EHESS), ö. a.
2. HLM är en förkortning för *habitation à loyer modéré*, (ung bostad med måttlig hyra) dvs. en statligt eller kommunalt finansierad bostad, ö. a.
3. Skola för barn mellan 11 och 15 år, ö. a.